

PRACE DYPLOMOWE PRAWO CYTATU PRAWA AUTORSKIE

Co do zasady korzystanie z cudzych dzieł wymaga zgody autora tego dzieła.

Ustawa przewiduje jednak szereg tzw. licencji ustawowych, które są umiejscowione w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych (dalej zwaną ustawą) w artykułach od 23 do 35.

Licencje ustawowe mają służyć rozpowszechnianiu dóbr kultury, stanowią ingerencję w prawa wyłączne (monopol) twórcy, są wyjątkiem od reguły.

Muszą pogodzić interes twórcy z interesem społecznym, dlatego przy prawidłowym zastosowaniu prawa cytatu nie jest potrzebna zgoda autora dzieła cytowanego. Jedną z takich licencji ustawowych (forma dozwolonego użytku publicznego) jest PRAWO CYTATU umieszczone w art. 29

Cytat:

Art. 29. 1. Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym wyjaśnieniem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości.

2. Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w podręcznikach i wypisach.

21. Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w antologiach.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 2 i 21 twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.

W art. 29 ust.1 zamieszczono:

a) w utworach stanowiących samoistną całość - możemy więc przytaczać fragmenty cudzych utworów w naszym dziele, jeśli stanowi ono samo w sobie utwór w rozumieniu prawa autorskiego.

Znaczy to tyle, że posiada elementy twórcze oraz indywidualne (art. 1 ust. 1), nie czerpie swojej wartości z przytoczonych fragmentów cudzych dzieł, lecz samo w sobie jest utworem. Cytaty mają więc służyć tylko pewnemu uzupełnianiu odrębnego, wcześniej powstałego utworu, a nie być przepisaniem czyjegoś dzieła.

b) urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości - pierwszy człon oznacza wolność w przytaczaniu tylko pewnych fragmentów utworu. Urywki nie mogą być jednak decydującą częścią w tworzonym dziele. Prawo nie określa konkretnych wytycznych, np. możliwość przedrukowania 30 zdań, wersów etc. Nie może być tak, że osoba czytająca dzieło będzie miała wrażenie, że cytaty są główną częścią dzieła, a komentarz jest ich dopełnieniem. Proporcje powinny być odwrotne, cytaty ma pełnić rolę podrzędną w stosunku do głównego dzieła. Co ważne, utwór cytowany musi być już rozpowszechniony, czyli wg ustawy (art. 6 ust 1 lit) 3) - "za zezwoleniem twórcy został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie". Zapożyczenia nie mogą być znaczne, gdyż możnaby wówczas zakwalifikować je jako reprodukcję (opracowanie), naruszałoby interesy autora (art. 35 ustawy) i wymagana byłaby zgoda twórcy dzieła, z którego pochodzą zapożyczenia (art. 2 ust 1 ustawy).

Zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie nie zostało dokładnie określone, co należy rozumieć przez sformułowanie "drobne utwory". Przyjmuje się, że mogą to być krótkie wiersze, małe opowiadania, historyjki. Nie należy tego mylić z "prostą informacją prasową", która na podstawie art. 4 nie podlega ochronie autorskoprawnej.

c) w zakresie uzasadnionym wyjaśnieniem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości - ta część przepisu mówi nam o celu cytatu - jest to katalog zamknięty i tylko taki cel powoduje, że cytaty jest dozwolony. "Wyjaśnianie, analiza krytyczna oraz nauczania" zakładają, że cytaty ma służyć jako źródło informacji, być ugruntowaniem własnego poglądu, uczynieniem własnych wywodów bardziej zrozumiałymi. "Prawo gatunku twórczości" oznacza posługiwanie się cytatem we własnych utworach z odniesieniem do cudzych utworów - ma to miejsce w działalności parodystycznej, kabaretowej, satyrycznej, różnego rodzaju wariacjach.

Celem cytatu nie może być upiększanie własnego utworu - np. zastosowanie zdjęć albo fragmentów tekstu musi mieć uzasadnienie merytoryczne (wymienione powyżej). Mało prawdopodobne, by ktoś z tego powodu chciał pozywać takiego naruszcziela. Granica między uatrakcyjnianiem tekstu, a celami wymienionymi w artykule często jest trudna do wyznaczenia i zależy od osoby interpretującej dany stan faktyczny.

Inne istotne zasady:

- przy zastosowaniu cytatu ZAWSZE trzeba podać twórcę oraz źródło konkretnego fragmentu, z którego on pochodzi. Powinno być to wskazanie dokładne, która część z którego źródła została zapożyczona.

Zaniechanie tego obowiązku powoduje naruszenie autorskich praw osobistych twórcy. Artykuł 34 ustawy wskazuje wprost:

Cytat:

Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła. Podanie twórcy i źródła powinno

uwzględniać istniejące możliwości. Twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej

- w cytacie nie należy wprowadzać ŻADNYCH zmian. Można pewne rzeczy, np. dopisać, ale nie powinno to sprawiać wrażenia, że autor dopisku i autor cytatu to ta sama osoba, dlatego wszelkie tego typu zmiany trzeba wyraźnie oddzielić od cytowanego fragmentu. Stosuje się w takich sytuacjach np. formy dopowiedzeń w nawiasach - "(przyp. red)";

- cytat nie musi występować tylko w formie tekstowej. Wyróżnia się m.in. cytat plastyczny, cytat filmowy, cytat muzyczny, cytat graficzny. Wszystko przy zastosowaniu zasad wymienionych w tym poście;

- cytat nie może u odbiorcy wywołać fałszywego wyobrażenia o cytowanym dziele, tzn. przez zapożyczony fragment nie możemy zniekształcać myśli autora - bo może to doprowadzić do naruszenia praw osobistych twórcy;

- cytowania nie należy pomylić z dziełem inspirowanym - jest to dzieło, z którego czerpiemy pewne idee, wątki etc. do własnego dzieła, następnie rozszerzamy, dodajemy kolejne elementy. Podobieństwo może być dostrzegalne, ale nie może być zbyt duże, gdyż wtedy będzie to już opracowanie. Reguluje to również ustawa:
Cytat:

Art. 2. 1. Opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja, jest przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego.

2. Rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego (prawo zależne), chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły. W przypadku baz danych spełniających cechy utworu zezwolenie twórcy jest konieczne także na sporządzenie opracowania.

3. Twórca utworu pierwotnego może cofnąć zezwolenie, jeżeli w ciągu pięciu lat od jego udzielenia opracowanie nie zostało rozpowszechnione. Wyplacone twórcy wynagrodzenie nie podlega zwrotowi.

4. Za opracowanie nie uważa się utworu, który powstał w wyniku inspiracji cudzym utworem.

5. Na egzemplarzach opracowania należy wymienić twórcę i tytuł utworu pierwotnego.

Bibliografia:

"Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych" - pod redakcją prof. J. Barty oraz prof. R. Markiewicza